

Fodor Ferenc

GAZDASÁGI EGYESÜLETEK SZEGED KÖRNYÉKÉN

A Szeged környéki települések az ország más községeihez hasonlóan, az 1980-as évektől kezdve törekedtek arra, hogy saját „monográfiát” jelentessenek meg.

A „korai” monográfiák az aktuális politikai érdekeknek megfelelően inkább a munkásmozgalmi, szegényparaszti (agrárproletár) szervezkedések „jelentőségét” próbálták kiemelni. Mivel a gazdasági egyesületek élén hagyományosan inkább jobbmódú gazdák, illetve tekintélyesebb polgárok álltak, ezek jelentőségét alábecsülték, történetüket elhallgatták.¹ Az 1989 után szerkesztett monográfiák már megemlítik a gazdasági egyesületeket, de működésük részletes bemutatására kevés gondot fordítottak.

A következőkben rövid áttekintést szeretnénk nyújtani az említett területen működött gazdakörök, ill. különböző gazdasági egyesületek működésének történetéről a már megjelent publikációk tükrében. Ezenkívül szeretnénk felhívni a figyelmet ezen köröknek, egyesületeknek a gazdálkodásban betöltött pozitív szerepére. A levéltárakon kívül számos dokumentum, (jegyzőkönyv, fénykép stb.) található még magánszemélyeknél, melyek föl kutatása, földolgozása egyre sürgetőbb feladat.

A magyarországi agrárius mozgalom 1879-ben a székesfehérvári gazdakongresszuson bontott zászlót. Az egyik indítványozó gróf Károlyi Sándor volt. Igazi mozgalommá azonban az 1880-as évek elejétől szerveződött, amikor Károlyi Sándor kezdeményezésére megkezdték működésüket a gazdakörök. A szervezkedés kiinduló bázisa az Országos Magyar Gazdasági Egyesület lett. Az OMGE éppen Károlyi Sándor és körének működése nyomán vált szűk körű szakmai testületből az agrárérdekek képviselőjévé is vállalkozó, valójában az agrártermelők érdekében föllépő fontos közéleti fórummá, szervezetté.

Az agrárius mozgalom a mezőgazdasági érdekek hathatós felkarolását, a parasztbirtokok megmentését, védelmét tűzte zászlójára.

A mozgalom fontos állomása volt a Magyar Gazdaszövetség létrehozása. A szövetséget 1896. január 16-án, a megelőző évi országos gazdakongresszus határozata alapján hozták létre. A gazdaszövetség elnöke Károlyi Sándor lett. A gazdasági társadalom tömörítésén túlmenően gazdasági- és szociálpolitikai intézkedéseket követelt a kormánytól.

---

¹ HEGYI András 1977. 196. *„Működött még néhány hagyományos egyesület (Gazdakör, Népkör, Vasutas Kör, stb. ... ezek tevékenysége azonban csak alig haladta meg a társadalmi szempontból együvé tartozók csoportoskájának baráti, esetenként kvaterkázó összejárását..”* KÖVÉR Lajos – TÓTH Sándor László 1995. 219. *„A legtöbb dorozsmaít a Gazdakör és a Népkör szervezte. A Gazdakörben nem politizáltak, a Népkörben annál inkább.”*

Az alapítók célja *politikai pártoktól független*, országos hatáskörű szervezet létrehozása volt. Többek között követelték a mezőgazdaságot és agrártársadalmat sújtó különböző visszaélések felszámolását, a mezőgazdasági szakoktatás, szaksajtó és ismeretterjesztés kiszélesítését és a mezőgazdasági érdekképviselési rendszer bevezetését. Felismerték, hogy a mezőgazdasági érdekképviselés eredményességének fokozása elképzelhetetlen a kis- és középbirtokosok nélkül.

Az 1904. évi nagygyűlésen Károlyi Sándor, György Endre és Kodolányi Antal javaslatára határozatot hoztak, miszerint a jövőben fontosnak tartják a falusi gazdaszövetségek, illetve gazdakörök megszervezését. Így indult meg ország-szerte a paraszti művelődés és politizálás egyik fontos helyi fórumává lett gazdakörök szerveződése. Számuk négy év alatt félezerre, tagjaik száma félmillióra emelkedett, később az egész országot behálózták.²

Később kezdték meg működésüket a fogyasztási szövetkezetek, a szintén Károlyi Sándor által alapított Hangya Szövetkezetek. Ez a szövetkezeti forma kezdetben súlyos nehézségekkel küzdött, lassan mégis megerősödve messze túlélte alapítóját, s a két világháború közötti Magyarországon már az egész országot behálózó szövetkezeti mozgalommá szélesedett. A „Hangya” előzménye és „szülője” a Magyar Gazdaszövetség volt, ennek keretében hozták létre 1898. január 23-án mint a Magyar Gazdaszövetség Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezeti Központját. Ez a központ fogott hozzá, kezdetben Károlyi Sándor hathatós anyagi támogatásával, az első vidéki szövetkezetek és boltjaik megszervezéséhez. Amíg a hitelszövetkezetek a falusi lakosságot sújtó uzsora-kamatokat, a fogyasztási szövetkezetek a falusi uzsora-árakat lettek volna hivatva letörni. Az 1900-as évektől e fogyasztási szövetkezetek szervezését, elsősorban a növekvő szociális feszültségek mérséklése céljából, támogatta a földművelésügyi kormányzat is. Az első világháború kitörésekor a Hangyának már 1276 fiókszövetkezete volt, 200 000 taggal.³

Közép- Európa egyik legnagyobb vállalatcsoportja volt, úgy a tagságát, mint a kereskedelmi tevékenységét illetően. 1940-ben több mint 2000 tagszövetkezete volt, 700 000 taggal. Harminc konzervgyárat, húsz ipari üzemet, és négyszáznál több boltot üzemeltetett.

Az 1945 után bekövetkezett kommunista hatalomátvétel és az azt követő törvénytelen ségek, illetve az államosítás során az összes Hangya vagyontárgyat gyakorlatilag kártalanítás nélküli lefoglalásra került. A vidéki Hangya boltokat és telephelyeket főként a földműves szövetkezetek, majd később az ÁFÉSZ néven alakított szövetkezeti jellegű társaságok tulajdonába adta az állam, formálisan ügyelve, de tartalmilag erősen korlátozva a tagok demokratikus döntéshozatali lehetőségét. Ezt segítette elő, hogy a gazdák mint téves tagok már nem kötődtek a föld-

² OROSZ István – FÜR Lajos – ROMÁNY Pál 1996. 243. A magyarországi agrárszövetkezeti mozgalom az arisztokrácia irányítása alatt működött. Példát a skandináv országokban működő szervezetek szolgáltathatták. Különösen nagy hatással lehetett a dán példa, Grundtvig püspök (1783–1873) szövetkezeti- és népfőiskolai mozgalma az 1860-as évektől. (BOLDIZSÁR Iván é.n. 33.)

³ OROSZ István – FÜR Lajos – ROMÁNY Pál 1996. 246.

höz, illetve az ÁFÉSZ tagok a fogyasztói-ellátó szövetkezetekhez. A Hangya vagyon nagy része törvényi szabályozás nélkül lett széthordva, elherdálva.⁴

1859-ben a budai helytartóság gróf Károlyi Sándornak megengedte, hogy Szeged székhellyel egész Csongrád megyére kiterjedő területtel egy gazdasági egyesületet alakíthasson „Csongrádmegyei Gazdasági Egyesület” néven. Az egyesület 1866-ban feloszlott. 1880. március 29-én alakult ujja Pálffy Ferenc elnöke alatt „Szegedi Gazdasági Egyesület” néven. Céljaik közt, diplomatikusan elítélve a „közhatóságot” megemlítik, hogy: *„Szeged is részt akar venni e nagy nemzeti munkában s közcélért lelkesedő polgárai megalakították a „Szegedi Gazdasági Egyesületet,” melynek hivatása lett a más irányban elfoglalt közhatóság helyett a belterjes gazdálkodás eszméjét hirdetni.*” Az egyesület támogatásával az 1880-as években alakultak Szeged környékén az első gazdakörök.⁵

Az első világháború utáni politikai stabilitás által teremtett feltételek hatására az ország legelmaradottabbnak számító területein is kulturális, gazdasági fellendülés kezdődött.

Szeged hatalmas határára és a környező településekre (pusztákra) is ez volt a jellemző. Nemcsak iskolákat építettek, hanem tömegével alakultak új gazdasági, kulturális egyesületek.

Giday Kálmán szerint a 1930-as években a következő körök, egyesületek működtek:

- Felsőtanyai (Szatymaz) Gazdakör (1884)
- Alsótanyai Mezőgazdasági Egyesület (1884)
- Szentmihályteleki Olvasókör (1884)
- Felsőközponti (Balástya) Gazdakör (1902)
- Feketeszéli Polgári Kör (1902)
- Feketeszéli Demokratikus Népkör (1912)
- Feketeszéli Mezőgazdasági Egyesület (1927)
- Feketeszéli Gyümölcstermelők Egyesülete
- Feketeszéli Gazdakör
- Röszke-feketeszéli Népkör (Fúrús)
- Röszkei Gazdakör
- Röszkei Népkör
- Domaszéki Gazdakör
- Domaszéki Gazdasági Egyesület
- Lengyelkápólnai Gazdakör
- Zákányi 48-as Olvasókör
- Zákányi Gazdakör
- Zákányi Kultúregyesület
- Nagyszéksósi Mezőgazdasági Egyesület
- Kisszéksósi Olvasókör
- Madarásztói Gazdasági Egyesület
- Királyhalom-madarásztói Gazdakör
- Királyhalmi 48-as Gazdakör

⁴ www.hangyaszov.hu

⁵ SZÚTS Mihály 1914. 451.

Átokháza és Vidéke Gazdakör
 Felsőátokháza és Vidéke Gazdakör
 Átokházi Gazdakör (Gátsor)
 Csorva-átokházi Gazdakör
 Felsőcsorvai Mezőgazdasági Egyesület
 Csorvai Mezőgazdasági Egyesület (1930–1948)
 Fehértói Gazdakör
 Baktói Bérlők Gazdaköre
 Csengelei Mezőgazdasági Egyesület
 Szatymazi Népkör
 Felsőtanyai Mezőgazdasági Egyesület (Gajgonya)⁶

A Csongrád megyei Levéltár fondjegyzéke alapján a következő egyesületeknek maradtak fenn a működésükkel kapcsolatos iratok:

Öttömös és Vidéke Mezőgazdasági Olvasókör iratai (1908–1923)
 Szeged-Csorvai Mezőgazdasági Egyesület iratai (1930–1948)
 Szegedi Gazdasági Egyesület iratai (1939–1948)
 Szeged-Alsótanyai Gazdasági Egyesület iratai (1902–1948)
 Szeged-Csengelei Mezőgazdasági Egyesület iratai (1928–1946)
 Szeged-Nagyszéksósi Mezőgazdasági Egyesület iratai ((1945–1948)
 Szeged-Feketeszéli Mezőgazdasági Egyesület iratai (1927–1949)
 Röszei Gazdakör Iratai (1908–1948)
 Szeged-Alsótanya, Átokháza és Vidéke Gazdakör iratai (1927–1945)
 Szeged-Feketeszéli Gazdakör iratai ((1905–1949)
 Szeged-Fehértói Gazdakör iratai (1928–1943)
 Szeged-Lengyelkapolna Gazdakör iratai (1947–1948)
 Szeged-Szatymazi Gazdakör iratai (1901–1927)⁷

A gazdakörök célkitűzései sok hasonlóságot mutatnak. Csak mintaként, kissé részletesebben ismerjük meg a *Feketeszéli Gazdakör* alapszabályának idevonatkozó részleteit!

A gazdakör 1905-ben alakult. Itt volt a legsűrűbb a tanyavilág. A birtokok osztódása után is maradt egy 20–40 holdas vezetőréteg, a sok 5–10 holdas örökföldes tanyabirtokos mellett. A paprikatermesztésnek is az egyik bázisa volt, ugyanakkor a szőlő- és gyümölcsstermesztés is itt foglalt el legnagyobb területet Szatymaz és Domaszék mellett.

„A gazdakör célja Szeged város, Alsótanya és különösen Feketeszél gazdasági haladásának elősegítése, a lakosság szellemi és anyagi fejlődését és gazdasági érdekeit szolgálni és ezáltal, a közösség gazdagodását, jólétét növelni, a lakosság törekvéseit, szükségleteit illetékes helyen kifejezésre juttatni. E célból gazdasági kiállításokat, versenyeket, gazda-, cseléd- és munkás jutalmazásokat rendez, ünnepélyeket tart, figyelemmel kíséri a gazdaközöniséget érdeklő közügyeket, és e téren a közóhajt kifejezésre juttatja, társas helyiségeket tart fenn,

⁶ GIDAY Kálmán 1985. 105.

⁷ CSML Egyesületek Szegeden és környékén

*ahová gazdasági és hazafias szellemű szaklapokat és folyóiratokat járat, minden eszközt és módot felhasznál, amelyek által a hazafias, nemzeti és vallásos érzést, valamint az okszerű belterjes gazdálkodást fejlesztheti. Mindent megtesz, hogy a kisgazdák helyzetét javítsa, a földvásárlás lehetőségét előmozdítsa, s a cseléd- és munkáskérdés rendezését elősegítse, a háziipart meghonosítsa. A Magyar Gazdaszövetség támogatása mellett közreműködik, hogy tagjai jó és olcsó gazdasági és háztartási cikkeket szerezhessenek be.”*⁸ A kör jövedelmének fokozására borkimérési jogot szerzett. Iskolájuk, a bojárhalmi iskola március 15-én minden évben műsort adott a kör ünnepélyéhez. Volt néhány gépük (permetező, magoló, triór stb.). Ekkor volt újdonság a pörzsölőgép, ebből kettőt vásároltak. Volt színpadi felszerelésük. Járatták a Gyümölcskultúra c. újságot. Évente általában több nagy bált szerveztek; pl. aratáskor, szüretkor, Katalin napkor, karácsonykor. 1942-ben terménykiállítást rendeztek.⁹

1904-ben, az Alsótanyai Gazdasági Egyesület megalakulásának huszadik évfordulója alkalmából készült jelentés szerint „...*az egyesületnek nagy székháza van, vendéglővel, üzlettel, húsz méter hosszú, tíz méter széles nagyteremmel. ...Húsz évvel ezelőtt úgy kezdődött, hogy Dobó István gazda és Hajdú Antal tanító a Kotogán-tanyán béreltek egy helységet, s ott jártak össze az emberek.”* Gazdabálakat rendeztek, szaklapot járatnak, majd gyümölcs- és szőlőkiállításokat, lóversenyeket szerveztek. 1900-ban már 300 tagjuk volt. 1902-ben a földművelésügyi miniszter 280 korona segélyt adott a gyümölcskiállítók, 200 koronát a kisgazdák jutalmazására. A szegedi Gazdasági Egyesület 350 koronát adott kosárfonó tanfolyamra. (A gyümölcsöt kosarakban szállították.)

Minden önálló helyiséggel rendelkező gazdakörnek volt könyvtára. Rendelkeztek mezőgazdasági szakkönyvekkel, szépirodalmi és történelmi olvasókönyvekkel. A gazdakörök rendezték a tanyai bálakat. Itt a tagok csak a belépődíj felét fizették. Önköltségi áron adták az ebédet.

A *Lengyelkápornai Gazdakör* 1893-ban alakult. Gazdasági tevékenysége meglehetősen széleskörű volt. 1937-ben vetőgépet, permetezőgépeket vettek, vállalták az orvosi lakás felépítését. Javaslatokat tettek paprikatermesztési, állattenyésztési kérdésekben. Javasolták a gazdakörök összefogását, közigazgatási kirendeltséget kértek Lengyelkápornára.

Öttömösön a 20. század elején a legnagyobb társadalmi befolyással rendelkező szervezetnek az *Öttömös és Vidéke Mezőgazdasági Olvasókör* számított. A kör 1904-ben alakult. Az egyesület az évek során többször átalakult és különböző nevek alatt működött. Feladatának a helyi közösség összetartását, a gazdasági ismeretterjesztést és az igényes szórakozás biztosítását tekintette. Az első években helyi tanítók közreműködésével írás-olvasás tanfolyamokat szervezett. A Magyar Gazdaszövetség közbenjárására 1930-ban 110 kötetes népkönyvtárat kapott a földművelésügyi minisztertől. Az egyesület rendszeresen részt vállalt növényvédő szerek, vetőmagok nagytételű, kedvezményes áru beszerzésében. A 30-as években vetőgépet, permetezőgépeket vásárolt, melyeket kérésre kiköl-

⁸ CSML X. 243. Egyesületek Szegeden és környékén

⁹ GIDAY Kálmán 1985. 109.

csönzött a gazdáknak. Állattenyésztési, szőlészeti és gyümölcsstermesztési tanfolyamokat szervezett.¹⁰

A *Csorva-Átokházi Gazdakör* 1923-ban alakult. A gazdakör célja a térség gazdatársadalmának összefogása volt. Szakmai megbeszéléseket, a mezőgazdasággal kapcsolatos ünnepeket szerveztek, közvetítették a gazdák kéréseit, panaszeit az illetékes szervek felé. A harmincas években a gazdakör jelentős szerepet vállalt a földbérlok helyzetének javítása érdekében. Szoros kapcsolatot tartott a Szeged-Alsótanya Átokháza és Vidéke Gazdakörrel valamint a Szegedi Alsótanyai Vitézek és Gazdák Körével. A kör rendezvényeit a ruzsajárási kisvasút állomás közelében lévő székházában tartotta.

A gazdakörök alakuló ülésükre meghívták a város köztisztviselőiben álló, magas rangú tisztviselőket; tanárokat, orvosokat, ügyvédeket stb. ... bízva abban, hogy rajtuk keresztül érdekeiket minél hathatósabban érvényesíthetik. Az alakuló ülésen a legmagasabb rangú köztisztviselőket dísztaggá, díszelnökké választották. Példa erre a *Szeged-Csorvai Mezőgazdasági Egyesület*.

Az egyesület 1930. január 19-én alakult. Az alakuló közgyűlésen részt vett a Szegedi Gazdasági Egyesület képviselőjében Tarr József gazdasági tanár, dr. Pávó Ferenc városi tanácsnok, a gazdasági ügyosztály vezetője, dr. Széll Béla ügyvéd, tiszti főügyész. A szervezet célja az „*erkölcsösség és vallásosság, a nemzeti érzés és hazaszeretet ápolása és fejlesztése, a közigazdasági haladás előmozdítása*” volt. Hazafias ünnepeket rendeztek, gazdasági tanfolyamokat, kiállításokat szerveztek. Az egyesület gazdát, könyvtárost, pénztárost és zászlótartót választott.

Röszkén a gazdaköri tagok szintén a körön keresztül próbálták érvényesíteni érdekeiket. A *Röszkei Gazdakör* 1925. május 31-én alakult. A paprikatermesztőket ért hátrányos rendelkezések miatt 1926-ban új tisztikart választottak és indítványozták, hogy a röszkei paprikatermelők lépjenek ki a Szegedi Paprika Kikészítők Egyesületéből, mert az egyesület intézkedései sértik a paprikatermelők jogait. A kör küldöttséget menesztett dr. Somogyi Szilveszter polgármesterhez, hogy járjon el annak érdekében, hogy mint régen, a paprikatermelők saját termésű paprikájukat készíthessék ki.¹¹ (1. kép)

¹⁰ OLASZ Lajos 1998. 141.

¹¹ CSML X. 240. Egyesületek Szegeden és környékén

1. kép. A röszei gazdakör tisztikara és választmányi tagjai (1925–1932)
A gazdakör dísztagja Gróf Klebelsberg Kuno volt.

A Szeged-Alsótanya Átokháza és Vidéke Gazdakör 1923-ban alakult. Az egyesületet a csorvai és felsőátokházi gazdák alapították. Rendezvényeiket a honvéderdei iskolában tartották. A kör tevékenységében jelentős szerepet vállaltak a tanítók. A kör vezető szerepet játszott a környék úthálózatának fejlesztése ügyében. 1935-ben csatlakoztak a környék gazdaköreinek a földbérleti szerződések revíziójára irányuló mozgalmához.¹²

A dorozsmai gazdakör tevékenységéről Sztríha Kálmán a következőket írta: „Dorozsma gazdasági életében fontos hivatást töltenek be a gazdakörök. Legtöbbször a gazdakörökből indul ki a lakosság gazdasági helyzetének megjavítására irányuló törekvés. A gazdakörök szokták felemelni szavukat a rossz utak megjavítása, közegészségügy, állategészségügy felkarolása érdekében. Ha a gazdakörnek értelmes és hivatása magaslatán álló vezetősége van, ha a gazdaköri gyűléseken nem meddő és céltalan politizálások folynak, hanem a tagok hasznos közérdekű előadásokat hallgathatnak, újságot olvashatnak, továbbá vetőmagokat, rézgálicot, műtrágyát stb. összeírhatnak és rendelhetnek, akkor a gazdakörök valóban betöltik nemes hivatásukat és nagymértékben előmozdítják a lakosság helyzetének megjavítását.”¹³

¹² FARKAS Csaba 2001. 126.

¹³ SZTRÍHA Kálmán 1937. 312.

Dorozsmán az első gazdakört – a *Belterületi Gazdakört* – Karcsay Aladár gyógyszerész és Makay István gazdasági szaktanító alapították 1897. április 3-án, 80 taggal. A kör vagyona 1935 év végén 1010 pengő volt, könyvtára 280 kötetből állt. A körnek saját díszzászlaja volt. A Gazdakör 1924 óta minden évben az aratás befejezésével aratónünnepélyt rendezett. A gazdák ezen alkalommal testületileg mentek vasárnap a templomba. Az istentisztelet után a templom lépcsője előtt négyökrös szekéren lévő búzakévéket megáldatták. Áldás után a piactéren folytatódott az ünnepély. Beszéd kíséretében kaszával és sarlóval jutalmazta meg a gazdakör a legjobb aratópárokat.¹⁴

Legrészletesebb publikációk a szatymazi gazdakörökről és gazdasági egyesületekről jelentek meg. Huszka Lajos a *Szeged-Szatymazi Gazdakör* megalakulásáról a következőket írta: „Azok a tanyai gazdálkodók és úri birtokosok, akik Felsőtanya mezőgazdaságának jövőjéért tenni akartak, havonként egyszer összejöttek egy-egy tanyában, úri villában. Vendégeket, családtagokat is meghívtak ezekre a családi hangulatú összejövetelekre. Nem volt meghívó és alapszabály, mégis siettek a találkozásokra.”¹⁵

1884. augusztus 15-én alakult meg a *Szeged-felsőtanyai Gazdakör*. Első pecsétjük felirata: Szeged-felsőtanyai Gazdakör; közepén ekét és talyigát ábrázoló jelvény, alatta évszám: 1885.

A gazdakör megalakulása előtt jópár évvel már léteztek Szatymazon gazdasági egyesületek, melyeket elsősorban szőlősgazdák alapítottak. Mint az MÓD László és SIMON András kutatásaiból kitűnik, a szőlőhegyi gazdaközösségek első szervezetei már az 1840-es években létrejöttek.¹⁶

A gazdakör működése is jórészt a szőlő-gyümölcsstermeléshez kapcsolódott. A gazdakör 1885. február 21-én jóváhagyott alapszabálya kimondta, hogy célja: „*Szeged felsőtanyai földműveléssel foglalkozó néposztályának szellemi és anyagi jólétének előmozdítása, művelése, mezőgazdasági szakértelem fejlesztése, a mezőgazdaság területén tapasztalható hiányok felszámolása a gazdasági haladás elősegítése.*”¹⁷ A gazdakör fő feladatának tartotta, hogy idejében fölhívja tagjainak figyelmét a kártevők elleni védekezésre. Szakmai előadásokat, permetezési bemutatókat, kiállításokat szerveztek. Bor- és szeszkiállítást évenként tartottak. A különböző borok mellett többfajta pálinka, gyümölcs, zöldségféle került kiállításra. A Szegedi Napló szerint: „...szatymazi barackot árulnak még a párizsi kofák is.” Tény, hogy Wagner Adolf minden évben jelentős mennyiségű germesdorfi cseresznyét szállított Párizsba.¹⁸

1901-ben új alapszabályt fogadtak el és a kör „*Szeged-Szatymazi Gazdakör*” néven alakult újjá. A gazdakör alapszabályának pecsétjén eke és taliga látható, gereblye és kasza társaságában, melyek szőlővenyige kévét fognak össze. (2. kép)

¹⁴ SZTRIHA Kálmán 1937. 313.

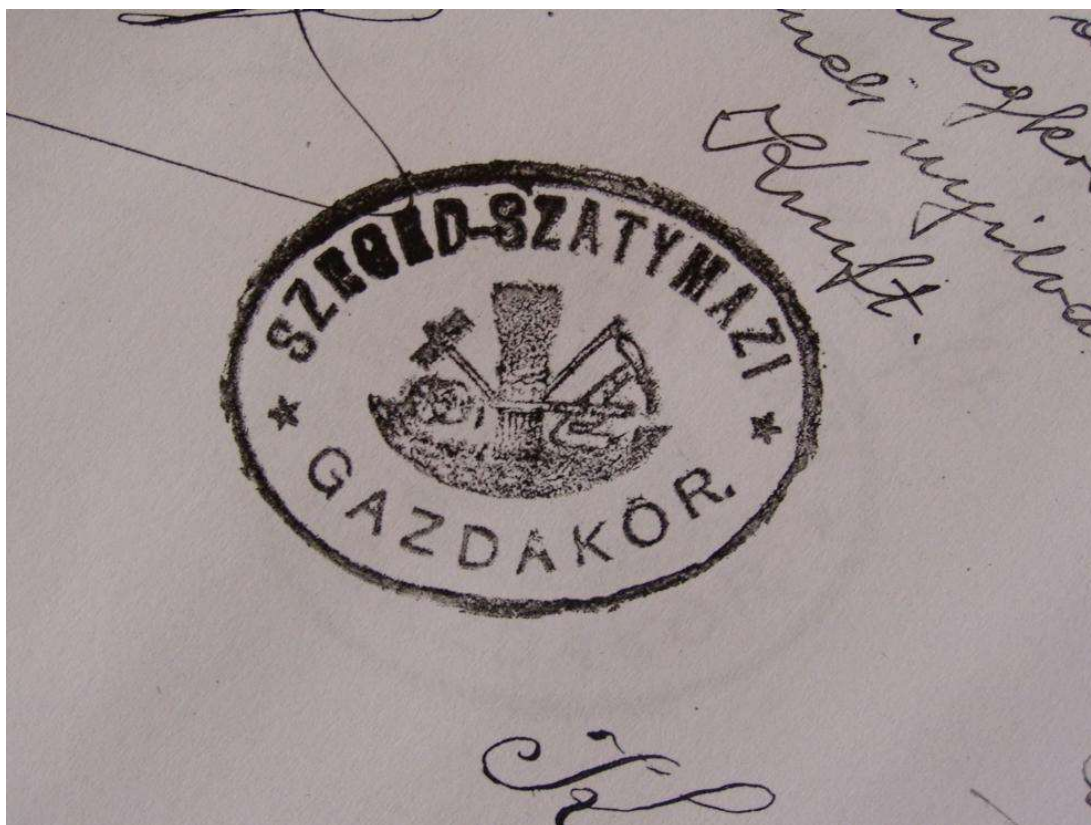
¹⁵ HUSZKA Lajos, 1985. 238.

¹⁶ MÓD László – SIMON András 2010.

¹⁷ CSML X. 244. Egyesületek Szegeden és környékén

¹⁸ FODOR Ferenc, é.n. 469.

2. kép. A „Szeged-Szatymazi Gazdakör” pecsétje

Az első világháború után Szeged katonai lezárása miatt Szatymazon a gazdálkodás feltételei kedvezőtlenül alakultak. A kormánytól a kör vezetősége vetőmagokat, vetőburgonyát kért. 1928-ban azonban a „gazdák önfeláldozó munkájával” olyan mezőgazdasági és kultúrközpont alakult, mely sok tekintetben fölülmúlta a tanyai központokat. Kamenszky Béla vezetésével az elemi iskolai tanulmányokat befejező fiatalok mezőgazdasági továbbképzését tartották legfőbb feladatuknak.¹⁹

A gazdaköröket a Hangya szövetkezetekhez hasonlóan szüntették meg. A gazdaköri épületeket, könyvtárakat stb. kártalanítás nélkül államosították. A könyveket széthordták, a köri épületek a kisajátítás után lassan tönkre mentek.

IRODALOM

BOLDIZSÁR Iván

é.n. A gazdag parasztok országa. Budapest

FARKAS Csaba

2001 Az önállósodás útján. In: Ruzsa története és népelete. (szerk.): Marjanusz László, 102–139., Ruzsa

¹⁹ PÁLMAI József, é.n. 604. Kamenszky Béla ismerte a dán népfőiskola eredményeit.

FODOR Ferenc

- é.n. Szőlő és őszibarack. In: Szatymaz földje és népe. (szerk.): Péter László 457–479. Szeged

GIDAYKálmán

- 1985 A szegedi tanyai gazdakörök. In: Csongrád Megyei Honismereti Híradó, 103–112., Szeged

HEGYI András (szerk.)

- 1977 Szőreg és népe. Szeged

HUSZKA Lajos

- 1975 Szatymazi szőlőhegyek. Csongrád megyei könyvtári füzetek 4. Szeged.
1973 Szatymazi kapások és úri birtokosok. Somogyi-könyvtári műhely 1973. 1–4. 41–52.
1985 A Szeged-Szatymazi Gazdakör története I. In: Móra Ferenc Múzeum Évkönyve 1984/85-1. 235–251., Szeged
1986 A Szeged-Szatymazi Gazdakör története II. In: Móra Ferenc Múzeum Évkönyve 1986-1. 237–268., Szeged

KÖVÉR Lajos – TÓTH Sándor László

- 1995 Kiskundorozsma. Tanulmányok. Szeged

MÓD László – SIMON András

- 2010 „A Becsületes Gazdaság Egybegyűlt...” Adatok a szeged-szatymazi szőlőhegyi gazdaközösségek működéséhez. Szeged

OLASZ Lajos

- 1998 A község gazdasága, társadalma és politikai viszonyai 1908 és 1944 között. In: Öttömös. A település földje és népe. (szerk.): Juhász Antal, 101–148., Öttömös

OROSZ István – FÜR Lajos – ROMÁNY Pál

- 1996 Magyarország agrártörténete, Budapest

PÁLMAI József

- é.n. Jeles szatymaziak. In: Szatymaz földje és népe. (szerk.): Péter László, 595–613., Szeged

SZTRIHA Kálmán

- 1937 Kiskundorozsma története. Kiskundorozsma

SZÚTS Mihály

- 1914 Szeged mezőgazdasága, Szeged